

Opinnäytetyö (AMK)

Viestinnän koulutusohjelma

Elokuva

2014

Jonna Vainio

AVUSTAJIEN ROOLITUS KOTIMAISISSA FIKTIOTUOTANNOISSA

**– Miten postimiehestä tuli 1600-luvun
ruotsalainen sotilas?**



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jonna Vainio

ELOKUVA-AVUSTAJIEN ROOLITTAMINEN KOTIMAISISSA FIKTIOTUOTANNOISSA

Näyttelijöiden rinnalle kaivataan elokuvan tapahtumissa paikallaolijoita, ihmislavasteita ja reagoijia, eli elokuva-avustajia. Avustajien roolittaminen on Suomessa yleisellä, sekä alan tasolla mielestäni vähän arvostettu osa-alue elokuvan tekoprosessia. Tämä saattaa johtua siitä, ettei avustajaroolittamisesta tiedä kuin ne henkilöt, jotka sitä itse tekevät. Aiheesta ei myöskään löydy paljoa kirjoitettua tietoa, joten ensikertalaiset joutuvat usein oppimaan vain harjoittelemalla. Nyt aiheesta voi vihdoin löytää tietoa! Opinnäytetyössäni pyrin avaamaan aihetta niin omien, kuin muidenkin kokemusten pohjalta. Teoksellani haluan auttaa myös elokuva-avustajia ymmärtämään koko roolitusprosessin kulkua.

Tässä kirjallisessa opinnäytetyössäni pyrin tarjoamaan vastauksia kysymyksiin kuten mistä elokuva-avustajia löytää. Kerron myös omien kokemuksieni perusteella mistä hyvän avustajan voi tunnistaa tapaamatta tätä henkilökohtaisesti ja mistä tunnistaa kandidaatin, jota ei kannata valita avustajaksi ja miksi.

Tulen toistamaan kirjoituksessani paljon epävarmoja ja vaihtoehtoja auki jättäviä sanoja usein, toisinaan, pyritään, toivotaan, joskus ja saattaa olla. Tämä johtuu siitä, että tavat joilla itse roolitusta olen tehnyt ja valinnut avustajia voi varmasti poiketa hyvin paljon siitä miten joku muu sitä tekee tai on tehnyt. Myöskin siitä, että kaikissa tuotannoissa tapa jota käytti toisessa tuotannossa, ei välttämättä toimi tällä kertaa. Miten esitän roolituksen tapahtuvan on vain oma näkemykseni ja vinkit niitä, jotka ovat itselleni osoittautuneet merkittävimmiksi. Koen kuitenkin, että omasta tavastani ja kokemuksistani puhuminen voi varmasti auttaa aloittelevia roolittajia sekä elokuva-avustajia.

ASIASANAT:

Elokuva-avustaja, roolitus, casting, joukkokohtaus, massakohtaus, Gandhi, 1.apulaisohjaaja, 2.apulaisohjaaja, 3.apulaisohjaaja, roolittaja, avustaja-roolittaja, Hollywood, Inget Ljus I Tunneln, Ella ja kaverit, elokuvatuotanto, The Girl King, epookkielokuva, historiallinen elokuva

Jonna Vainio

CASTING EXTRAS IN A FINNISH FICTION PRODUCTIONS

Finnish fiction movies and tv-series require in addition to actors and actresses, some extras. Statists or extras are usually your regular joes who react to the action in the scene or to make the fictional world to feel more realistic. Casting extras in Finland is little appreciated in general as well as in its own field of movie making. This is probably because unless you've done it yourself, you probably don't know what kind of a job it is and there are very few if barely any books or other written words about casting extras in Finland. Now there is!

It is my goal to provide answers to questions like where do you find extras for your film. Based on my won experiences, I also tell how to recognize a good extra and a bad candidate without meeting him/her in person.

In this thesis, I will repeatedly overuse words that are insecure and leaving-options-open sort of words like sometimes, often, usually, might be, hopefully and probably. This is because of the nature of casting extras in Finland: there is no strict pattern on how it is done. One way to do it might work in one production but not in the next one. For the people who have never done extras' casting before, I hope to provide information that was never there for me when I needed it. Also, I happen to know that the extras themselves do not usually have that clear picture about the way casting is done either. This thesis might clear that picture a little.

KEYWORDS:

Insert the keywords here using the keyword practice of your field. casting, crowd scene, 1st assistant director, 2nd assistant director, extras, extra, background actors, extras casting, Gandhi, Hollywood, Inget Ljus I Tunneln, Ella and the Friends, production, The Girl King, epic film, historical film

SISÄLLYSLUETTELO

0.0 JOHDANTO	5
1.0 ROOLITTAJAT JA AVUSTAJAT	6
1.1 Kuka tekee avustajien roolituksen: Harjoittelija, 2.apulaisohjaaja vai joku muu?	6
1.2 Keitä ovat avustajat ja mitä vaaditaan avustajilta? Millainen on hyvä avustaja?	7
2.0 AVUSTAJAROOLITUKSEN ALULLEPANO	10
2.1 Käsikirjoitus ja avustajapurku	11
2.2 Budjetti ja palkkiot	12
2.3 Avustajahaku ja avustajahakuilmoitus	14
3.0 ETSITYJEN LÖYTÄMINEN	15
3.1 Hakemusten selaus: sähköpostissa tai erillisessä rekisterissä	16
3.2 Hyvä hakemus	17
3.3 Voiko olla täysin käyttökelvoton avustajakandidaatti?	19
3.4 Massakohtaukset	22
3.5 Street casting eli viimeinen oljenkorsi?	24
3.6 Eläinavustajat	25
4.0 AVUSTAJAVALINNAN LUKKON LYÖMINEN	26
4.1. Kenen mielipiteet vaikuttavat päätökseen?	26
4.2 Tuletko mukaan?	27
5.0 EPÄONNISTUMISIA AVUSTAJAROOLITUKSESSA	28
6.0 LYHYESTI VINKKEJÄ AVUSTAJALLE	29
7.0 LYHYESTI VINKKEJÄ AVUSTAJAROOLITTAJALLE	30
8.0 LÄHDELUETTELO	33

0.0 JOHDANTO

Elokuva- ja tv-avustaja on näyttelijöiden toiminnan ja dialogin peili, ja toisinaan karkeasti sanottuna vain ihmislavaste. Avustajat saattavat esimerkiksi esittää tavallisia kaupunkilaisia, joiden tehtävänä on reagoida näyttelijän raivonpurkaukseen kadulla kauhistumalla, nauramalla tai jättämällä raivoajan kummemmin huomioimatta riippuen millaiseksi käsikirjoittaja tai ohjaaja haluaa elokuvan maailman esittää katsojalle. Onko näyttelijän hahmo koko maailman hyljeksimä tai pilkankohde vai ovatko elokuvan kaupungin ihmiset kylmiä sieluja jotka eivät edes välitä tuntea vihaa tai sääliä hahmoa kohtaan? Avustajia käytetään realistisen maailman luontiin. Elokuvan tarinaa voidaan viedä eteenpäin kohtauksilla, joissa esiintyy vain avustajia, kuten perinteiset Hollywoodin katastrofielokuvien kauhuissaan pakoon juokseva ihmisjoukko suurkaupungin kadulla.

Elokuva-avustajien löytäminen ja onnistunut roolitus on usein suurimmalta osin yhden ihmisen harteilla. Roolittajahenkilön tarve punnitaan usein esituotannon alkumetreillä.

Roolittajan työn onnistumiseen vaikuttavat joskus yllättävätkin asiat. Ja vaikka työn lopullinen valmiiksi saattaminen on yhden ihmisen työ, ei työtä voi tehdä ilman työryhmän muiden mielipiteitä ja panosta.

Omien kokemusteni perusteella kerron myös miten laitetaan käyntiin avustajahaku. Puran osiksi avustajahakemuksen sekä avustajahakuilmoituksen sisällöt selittäen jokaisen osan tärkeyden ja vaikutuksen valintaprosessissa. Pyrin myös kertomaan yksityiskohtaisesti miten löytää ja tunnistaa hyvän avustajan, jossa varsinkin avustajahakemuksen sisällöllä on iso vaikutus.

Vuonna 2011 ensimmäisen kerran aloittaessani 2.apulaisohjaajana tv-tuotannossa yllätyin miten vaikea oli saada ajankohtaista tietoa ja kokemuksia avustajien roolittamisesta. Toiveeni onkin, että tällä kirjallisella opinnäytetyöllä voin avata prosessia kaikille kiinnostuneille, varsinkin alalla aloitteleville sekä ehkä myös avustajille. Kannattaa muistaa, että joissain tapauksissa avustajaroolituksessa tapahtuneet epäonnistumiset päättyvät tuhansien ja tuhansien silmäparien eteen television ja elokuvateatteriin. Kukaan muu ei ehkä huomaa, mutta Sinä huomaat. Usein avustajien roolittajat sekä avustajat ovat niitä, joiden huomio lopullisessa teoksessa kiinnittyy avustajiin. Joskus lopulliseen elokuvaan tai tv-sarjaan päätyvä räikeä virhe voi johtua avustajasta, avustaja-ohjaajasta ja joskus avustaja-roolittajasta. Joskus vika voi olla äänittäjässä, joka on

käskenyt avustajaa lakaisemaan katua niin ettei harja osu katuun (22). Internetistä voikin löytää videoita, joita katsoessa voi miettiä kenen virhe on kyseessä.

Mikäli Sinulla, eli lukijalla ei ole aikaa lukea koko tätä teosta vaikka aihe kiinnostaisi, voit lukea vain osiot 6.0 tai 7.0 riippuen oletko roolittaja-alokas tai avustaja.

1.0 ROOLITTAJAT JA AVUSTAJAT

Kumpaankaan positioon: avustajaroolittajaksi ja elokuva-avustajaksi ei ole olemassa koulutusta. Molempiin opitaan käytännön kautta.

1.1 Kuka tekee avustajien roolituksen: Harjoittelija, 2.apulaisohjaaja vai joku muu?

Itse ensimmäisen kerran toimiessani 2.apulaisohjaajana olin päätenyt toimeen eräänlaisen sattuman kautta, sillä kyseinen tv-elokuvatuotanto, *Inget ljus i tunneln* –tv-elokuva, oli ensimmäinen työharjoittelupaikkani. Kuvausten Turun osuuden ajan toimin catering-assistenttina, mutta sain myös apulaisohjaajalta häntä avustavia tuotantoassistentin kaltaisia tehtäviä joiden suorittaminen jatkuikin sitten Helsingissä 2.apulaisohjaajana. Nimikkeeni tuli silloin olemaan lopputeksteissä 2.apulaisohjaaja, mutta kuvausten aikaan olin enemmänkin tuotantoharjoittelija tai apulaisohjaajan assistentti. *Inget ljus i tunneln*:n aikaan kokeneen apulaisohjaajan ja kärsivällisen tuotantopäällikön neuvot tulivat tarpeeseen, sillä aiempaa kokemusta avustajien hoitamisesta minulla ei ollut. Jokaisen avustajavastaavan ensimmäinen työ tai työharjoittelu on kuin kepillä sokkona jään kokeilua, ellei saatavilla ole työhön opastavia henkilöitä. Aloittelija tarvitsee eräänlaisen vahvan pomon ja mentorin tekemisensä tueksi.

”Avustajien määrästä riippuen ensimmäiselle apulaisohjaajalle palkataan 2. ja tarpeen tullen myös 3. apulaisohjaaja avuksi. Ohjaaja kertoo avustajien määrän, sekä sukupuoli- ja ikätoiveensa, ja apulaisohjaajat etsivät kaikki tarvittavat avustajat.” (1) Ensimmäisen kerran kun toimin avustajapuolella 2.apulaisohjaajana, ei avustajia ei ollut kuvauksissa kerralla kymmentä enempää. Nyt jälkikäteen silloinen yöunetkin vienyt jännitys tuntuu hieman huvittavalta ja ylilyönniltä. Silloiset kohtaukset sijoittuvat poliisiasemalle ja avustajista 95% oli poliiseja esittäviä avustajia, joten ikä ja ulkonäkö olivat sen mukaisia. Silti, alku on aina jännittävä, melkein pelottava, mutta tekemällä oppii ja kokemus tuo varmuutta. Tässä tapauksessa avustajien hankinnan olisi voinut hyvinkin tehdä jopa esimerkiksi tuotantopäällikkö, mutta minun onnekseni sain mahdollisuuden

aloittaa urani avustajavastaavana näin helposti.

Harjoittelijaa kuitenkin harvemmin laitetaan vastaamaan avustajien hankinnasta, ainakaan ilman aiempaa kokemusta. Työnimike saattaa olla harjoittelija, mutta tehtävä on todellisuudessa hyvin aikaa vievää ja vaativaa, eikä tähän yleensä ole saatavilla muutamaa lausetta enempiä ohjausta ja johdatusta. Johanna Velling toteaa kirjallisessa opinnäytetyössään *Johdatus apulaisohjaajan työhön suomalaisessa fiktotuotannossa*, että 2.apulaisohjaajan toimenkuva on joustava ja tehtävät riippuvat siitä, missä vaiheessa 2.AO on palkattu mukaan tuotantoon ja mitä tehtäviä 1.apulaisohjaaja on hänelle valmis luottamaan. (2)

Avustajat roolittaa siis usein kuka voi. Enkä tarkoita, että tekijä olisi vain joku satunnainen kellä riittää aikaa. Vaan sellainen, jonka osaaminen vastaa tarvetta. Pienen avustajamäärätarpeen voi täyttää harjoittelija pienellä opastuksella, isompaan tarpeeseen taas tarvitaan kokeneempi tekijä. Joskus kokeneemmankin tekijän avuksi saatetaan kuitenkin palkata esimerkiksi tuotantoassistentti tai 3.apulaisohjaaja. Joissain tapauksissa avustajien roolitukseen saatetaan palkata erikseen avustajaroolittaja. Tämä toimenkuva kuitenkin jää taloudellisista syistä usein palkkaamatta. Joskus tarve erillisille avustajaroolittajalle tiedetään myös vasta kuvausten alettua, kun suunnitelmat ja niiden toimivuus realisoituvat. The Girl King –elokuvan tuotantossa suurin osa koko avustajatarpeen täytöstä tuli minulle, 3.apulaisohjaajalle. Kuvausten alettua huomasimme, että 2.apulaisohjaaja ei ehtinyt muilta saman tuotannon tehtäviltään roolittaa suurinta osaa avustajista, sillä toimiessaan aivan kuvauspaikan ytimessä pitää siellä olla myös 200 prosenttisesti läsnä. Sähköposti, hakemuskansio ja puhelin eivät voi päristä ja kahista kun kuvataan. Roolittajalta vaaditaan usein vähän mielikuvitusta missä tehdä työnsä, jos osa työstä on suoritettava kuvauspaikalla. Työ-olot vaihtelevat toimistosta teltaan ja henkilöauton takapenkistä retkialustaan. Roolittajalta vaaditaan mukautuvaisuuden lisäksi, hyvää ilmaisutaitoa ja hermoja sekä nopeaa reagointikykyä. Myös halukkuus tai pakon sanelema mahdollisuus olla tavoitettavissa ympäri vuorokauden, seitsemän päivää viikossa on tärkeää. Laajasta kontaktiverkostosta ei varmasti ole myöskään haittaa.

1.2 Keitä ovat elokuva-avustajat ja mitä heiltä vaaditaan? Millainen on hyvä avustaja?

Elokuva-avustajien kirjo on usein laaja. Elokuva-avustajina toimivat tavalliset ihmiset, joiden pääelinkeino ei ole näyttöleminen. Usein avustajilla on kuitenkin jonkinlaista aiempaa

esiintymiskokemusta. Tämä vähentää ramppikuumetta ja yleistä jännittyneisyyttä kuvauksissa. Elokuva- ja tv-tuotantoa kuvattaessa on kaikille aina helpotus kun pysytään aikataulussa ja näyttelijät ja muut esiintyjät pystyvät suoriutumaan tehtävästään menemättä lukkoon. Pahinta mitä avustaja voi kameran pyöriessä tehdä, on tehdä jotain mikä häiritsee näyttelijän suoritusta. Avustajina voivat toimia myös henkilöt, joilla on itse asiassa kiinnostusta ja aitoa intohimoa näytellä. Varsinkin elokuvanäyttelemisestä kiinnostuneille elokuva-avustus on varmasti hyvä tapa saada aito ensikosketus siihen, mitä elokuvan teko on.

Aiempaa kokemusta välttämättä elokuva-avustamisesta ei aina kuitenkaan vaadita, sillä ohjeistuksen kuvauspaikalla toimimiseen saa joskus jo ennen kuvauksia tai viimeistään kuvauksiin saavuttaessa. Joskus kokeneita avustajia saatetaan suosia siksi, että heidän voidaan olettaa tietävän käytännöt kuvauspaikalla. Kokeneet myös ovat usein myös tietoisempia siitä mahdollisuudesta, että kuvauspaikalla saattaa joutua odottamaan omaa avustajaroolinsa kohtauksen kuvausta joskus hyvinkin kauan. Kun avustaja tietää mitä voi odottaa, saatetaan välttyä paljolta mielipahalta. Olenkin usein saanut myös palautetta avustajilta jälkikäteen sähköpostitse, tekstiviestitse ja puhelmitse, joista muutama on ollut tämän kaltaisia: ”Homma ei ollut yhtään mitä sovittiin! Mä odotin neljä tuntia ja olin siellä kameran edessä ehkä 15 minuuttia, joista 13 minuuttia meni lisää odotteluun! Ettekö te osaa tehdä elokuvaa kun jouduin odottamaan niin kauan?” Odottelu johtuu kuitenkin lyhyesti tiivistettynä esimerkiksi siitä, että kun kamera vaihtaa paikkaa, pitää jok’ikinen kuvauskaluston esine siirtää niin ettei se näy kuvissa, joskus siirtää myös lavastusta tai lavastaa yksi kokonainen suunta! Myös kohtausten vaihtuessa ohjaaja ja näyttelijät saattavat keskustella kohtauksen sisällöstä ja ilmaisusta, sekä harjoitella. Näyttelijöiden puvustusta ja maskeeraustakin saatetaan vaihtaa. Joskus kaikki on valmista, mutta odotetaan esimerkiksi sateen loppumista tai auringosta menoa tai tuloa pilvestä. Kohtauksen varsinainen kuvaus, jossa avustaja on mukana sen sijaan saattaa onnistua kerralla, minuutissakin.

Apulaisohjaaja Yrjö Nieminen kertoo Näillä mennään -kirjassa miten Neitoperho-elokuvan kuvauksissa joukkokohtauksen avustajat alkoivat päivän edetessä hävitä kuvauspaikalta, joka johti siihen että 2.apulaisohjaaja Jari Hietanen joutui seisomaan ulko-ovella pesäpallomailan kanssa estääkseen avustajia häviämästä paikalta (21). Avustajilta, kuten keneltä vain kuka on luvannut olla jossain paikalla sovitusti, odotetaan tietenkin oletusarvoisesti lupauksen pitämistä tai vaihtoehtoisesti edes sen verran käytöstapoja että ilmoittaa mikäli onkin estynyt olemaan paikalla sovitusti. Myös käytöstapoihin kuuluu että ei kosketa siihen mikä ei ole omaa, eli rekvisiitalla ja kuvauskalustolla leikkiminen on ehdottomasti kielletty, joka pitäisi olla sanomattakin selvää.

Hiekkasäkin nostaminen lampun jalustalta pois on turvallisuusriski, sillä lamppu saattaa muuten kaatua. Toisin kuin eräs avustaja kerran kuvauksissa luuli, ei se kangaspussillinen hiekkaa ollut siihen unohtunut vaan turvallisuusmielessä siihen asetettu.

Kärsivällisyys tulee tarpeeseen myös ennen kuvauksia, sillä avustajat saattavat joskus joutua odottamaan joskus jopa kuukausia tietoa siitä, pääsevätkö he mukaan hakemaansa elokuvaan. Joskus esituotannon alkaessa tuotantoon tarvittavien avustajien hakuilmoitus julkaistaan, vaikka fiktiotuotannon ensimmäinen kuvauspäivä olisi kahdenkin kuukauden päästä ja viimeinen päivä neljän kuukauden. Vielä viimeisenä kuvauspäivänäkin saattaa ilmetä yllättävä tarve avustajille, joten elokuvan kuvausten alkaminen ei tarkoita etteikö saattaisi tulla valituksi. Useimmiten roolittaja päättää tehdä roolituksen kuvausjärjestyksessä, sillä niin hän saa jaettua käytettävissä olevan ajan mahdollisimman optimaalisesti. Hakemuksen jätettyään odotteluun pitää varautua, kuten myös siihen ettei kutsua mukaan tule ollenkaan. Avustajakandidaattien kannattaakin suhtautua odottelu aikaan rennosti. Odotellessa äkäisien ja loukkaavien sähköpostien lähettely ja toistuvien puhelinoitojen tekeminen takaavat ettei mukaan tulla pyytämään vaikka muuten voisi elokuvaan sopiakin. Luonne vaikuttaa hyvin paljon! Joskus jopa ulkoisesti huonommalle avustajalle voidaan hankkia vaikka peruukki jos hän vaikuttaa hyvältä ja pätevältä tyyppiltä. Tässä onkin roolittajan yksi isoin haaste: miten hankkia monta, joskus monta sataa ns. hyvää tyyppiä, joiden kanssa on mukava tehdä pitkä ja työläs kuvauspäivä töitä, mutta jonka pitää mahdollisesti täyttää myös ohjaajan odotukset, sopia avustajaroolivaatteisiin tai omistaa sopivat omasta takaa ja olla elokuvan kannalta hyvännäköinen. Fakta onkin, että jokaisessa produktiossa jostain näistä joutuu tinkimään, ja yleensä siitä saa sitten kuulla jälkeen päin.

Millainen sitten on ulkonäöllisesti hyvä avustaja? Sen päättää usein avustajien roolittaja, joskus ohjaajan kanssa. Oman kokemukseni mukaan mahdollisimman persoonallisen näköinen ja mahdollisimman niin sanottu 'perusnaama' ovat parhaimmat vaihtoehdot, joita roolittaja voi toivoa. Se, kumpaa milloinkin tarvitaan riippuu kohtauksen genrestä ja sisällöstä sekä elokuvan tyylistä. Esimerkiksi ala-astelaisten luokassa tapahtuvaan kohtaukseen valitaan todennäköisesti alle 13-vuotiaita lapsia, mutta joskus 15-vuotiaskin saattaa ulkoisesti näyttää tarpeeksi uskottavasti 12-vuotiaalta ja toisinpäin. Koska elokuva usein tukeutuu erityisesti elokuva-avustajien osalta stereotyyppioihin sekä ”tuttuun ja turvalliseen”, ei esimerkiksi varhain kehittynyt 12-vuotias voi esittää oman ikäistään mikäli hänellä on jo selkeästi teini-ikäisen vartalo. Myöskään 12-vuotiaalta muuten näyttävä 15-vuotias ei voikaan ehkä näyttellä 12-vuotiasta jos hänen kasvoissaan on lävistyksiä. Miksi? Koska 12-vuotiaan ei oletettavasti ole annettu ottaa lävistystä eikä alaikäiselle

lain mukaan saa tehdä lävistyksiä ilman huoltajan lupaa. Idyllinen ala-astelaisten luokka, jossa yhdellä on kasvot täynnä lävistyksiä on heti *statement*, ja mikäli elokuvassa halutaan kertoa viattomista ja tavallisista lapsista, pitää heidän myös näyttää siltä. Poikkeuksiakin tietenkin on - joskus 15-vuotias, jolla on lävityksiä ja irokeesi voi näytellä 12-vuotiasta jos se sopii nimenomaan elokuvan tarinaan ja tyyliin, eli tuolla tietoisella valinnalla voidaan tukea elokuvan sisältöä. Lukas Moodyssonin *We are the best* –elokuva, joka kertoo kolmesta 12-13-vuotiaasta tytöstä jotka perustavat punkbändin, edellä mainittu valinta tukisi elokuvan sisältöä. Sitä vastoin esimerkiksi *Ella ja kaverit* –elokuvassa, jossa lapset ovat kilttejä, ”tavallisia” ja viattomia, 12-13-vuotias joka olisi punkkari ei olisi tukenut elokuvan sisältöä.

2.0 AVUSTAJAROOLITUKSEN ALULLEPANO

Avustajaroolituksen saattaa laittaa alulle joko 2.apulaisohjaaja, apulaisohjaaja, tuotantopäällikkö tai tuotantokoordinaattori taikka erillinen avustajien roolittaja. Jotta avustajahaku kannattaa aloittaa, on tuotannossa olevasta elokuvasta oltava hyvässä vaiheessa oleva käsikirjoitus sekä alustava kuvausaika. Myös elokuvan budjetti olisi hyvä olla tiedossa vähintään sen osalta, että tiedetään miten paljon ja millaisilla palkkioilla avustajia voidaan olettaa voitavan otettavan. Mitä enemmän tiedetään, sen parempi.

Kun avustajamäärästä tiedetään suurpiirteinen määrä, voidaan myös tehdä päätös siitä, onko tuotannossa tarvetta erityiselle avustajavastaavalle henkilölle joka hoitaa kaiken yhteydenpidon avustajiin ja hoitaa avustajiin liittyvät tiedot esimerkiksi puvustus- ja catering osastoille vai voiko esimerkiksi apulaisohjaaja, tuotantopäällikkö tai tuotantokoordinaattori hoitaa oman työnsä ohella avustaja-asiat. Viimeistään tässä kohtaa on myös hyvä ottaa huomioon se, kuka ottaa avustajat vastaan kuvauspaikalla sekä ohjaa heidän toimintansa ellei tätä tee ohjaaja tai apulaisohjaaja. Avustaja-asioissa työt saatetaan joskus jakaa kahtia, jolloin tuotannosta löytyy erikseen henkilö, joka pitää huolta avustajien roolituksesta ja henkilö, joka ohjaa avustajat kuvauspaikalla. Mikäli avustajien roolittaja ja avustajaohjaaja ovat eri henkilö, kannattaa pyrkiä luomaan heidän välilleen jo tuotannon alkuvaiheilla luja yhteys ja selkeä työnjako. Roolittajan on tärkeää muistaa ilmoittaa avustajille tällaisesta mahdollisesta työnjaosta, ja antaa heille kuvauspaikalla heistä huolehtivan henkilön yhteystiedot.

2.1 Käsikirjoitus ja avustajapurku

Kun roolittaja aloittaa työnsä, hänen pitää olla lukenut käsikirjoitus. Ensimmäinen konkreettinen askel roolituksessa on kuitenkin käsikirjoituksen lukeminen uudelleen ja avustajapurun tekeminen. Avustajapurku on usein excel- mallinen taulukko tai yksinkertainen listamuotoinen dokumentti siitä, paljonko avustajia mihinkin kohtauksiin tulee. Usein tähän saatetaan myös kirjata avustajien sukupuoli ja ikä sekä tärkeät huomiot, kuten erityispuvustus. Ensimmäisen avustajapurun tekee apulaisohjaaja tehdessään käsikirjoituksen purkua eli *breakdownia* , johon hän merkitsee myös näyttelijät, merkitykselliset ja mainittavat lavastukselliset elementit, avustajat, kohtauksen sisällön, elokuvan sisäisen päivän ajankohdan sekä suunnitellun kuvausajankohdan. Roolittaja saattaa saada apulaisohjaajalta tämän tekemän käsikirjoituspurun, mutta tämän tulisi toimia vain alussa eräänlaisena tukityökaluna tai pohjana, jonka voi muokata vain avustaja-asioita koskevaksi dokumentiksi.

Avustajapurussa kohtauslistassa joka kohtaukseen voi merkitä avustajalukumäärän, oli se sitten nolla tai sata, tai vaihtoehtoisesti listata vain kohtaukset jossa avustajia on. Itse suosin hyvin pitkään tuotannon aikana tapaa, jossa listataan kaikki kohtaukset oli mukana avustajia tai ei. Tämän teen siksi, että joskus alun perin suunniteltuun avustajattomaan kohtaukseen saatetaankin haluta avustajia ja tällaisessa tilanteessa aikaa säästyy kun ei tarvitse alkaa kirjoittamaan tai hakemaan vanhasta purusta tämän sittenkin avustajallisen kohtauksen purkutietoja.

K41 INT ELLAN KOTISEUTU/OPETTAJAN KOTI/MAKUuhuONE – AAMUYÖ
Ei avustajia!

K42 EXT ELLAN KOTISEUTU/OPETTAJAN KOTI/TAKAPIHA – AAMU
Kaksi (2) maanmittausinsinööriä
Lasten vanhempia 7kpl

K43 INT ELLAN KOULU/LUOKKAHUONE – AIKAINEN AAMU
Lasten vanhempia 7kpl (samat kuin K42!)

K44 EXT ISÄ YHDEN KARTANO – AAMU
Ei avustajia!

K45 EXT ELLAN KOTISEUTU – SAMAAAN AIKAAN
Maanmittausinsinöörit (2kpl? Vai 2+ 2?)
Lasten vanhempia

K46 UUSI KOULU/VÄESTÖNSUOJA – SAMAAAN AIKAAN
Ei avustajia!

K47 EXT ISÄ YHDEN KARTANO – SAMAAAN AIKAAN
Ei avustajia!

Kuva I: Kuvakaappaus Ella ja kaverit –elokuvan kohtauskohtaisesta avustajapurusta

Kuten yllä olevasta kuvasta voi nähdä, voi tarkkaa avustajapurkua tehdessä kirjata ylös myös tarkastusta vaativat epäselvyydet ja huomiot. Jos elokuvaan toivotaan tai tarvitaan samoja avustajia uudelleen toisiin kohtauksiin tai kohtaukseen, on hyvä merkitä tämä avustajapurkuun. Näin tämä tärkeä tieto pysyy muistissa ja avustajiin yhteydessä oltaessa voidaan heti sopia näistä muistakin ajankohdista. Kohtauskohtainen avustajapurku on varsinkin roolittavan 2.apulaisohjaajan melkein tärkein työkalu.

Ohjaajalla on usein myös omat erikoistoiveensa ainakin joidenkin avustajien suhteen. Nämäkin erikoistoiveet tai joskus jopa vaatimukset olen itse kirjannut aina tähän kohtauskohtaiseen avustajapurkuun. Ohjaajan kanssa lyhytkin palaveri avustajia koskien on lähes välttämätön. Ohjaaja saattaa haluta esimerkiksi avustajia, joita ei ole erikseen mainittu käsikirjoituksessa, joita näin ollen roolittaja ole voinut käsikirjoitusta lukiessaan avustajapurkuun kirjata. Palaveri saa lisätehokkuutta mikäli paikalle pääsee myös tuotantopäällikkö, joka saattaa joutua rajoittamaan joskus sovittavia avustajamääriä taloudellisista syistä. Tuotannon rahoista vastaavan onkin hyvä tietää ajoissa käytettävien avustajien lukumäärä, sillä avustajien käyttö ei ole ilmaista. Avustajapurun kehittyessä tuotannon edetessä onkin hyvä pitää sovittu tuotannonhenkilö, usein tuotantopäällikkö tai tuottaja, ajan tasalla avustajamääristä. Avustajamäärään vaikuttaa myös kuvauspaikka ja tämän takia myös avustajista vastaava, usein 2.apulaisohjaaja, osallistuu elokuvan reccelle eli kuvauspaikkakatselmukselle.

2.2 Budjetti ja palkkiot

Apulaisohjaajan tekemä breakdown on usein apuna jo esituotannon aikaisessa vaiheessa kun elokuva budjetoidaan. Näin myös avustajiin voidaan varata budjetista tarvittava määrä rahaa. En voi kyllin painottaa, miten kotimaisissa fiktiotuotannoissa harvemmin on rahaa yllin kyllin joten myös avustajiin käytettävä rahasumma on lähes poikkeuksetta liian pieni.

Budjettiin pitää mahduttaa avustajista koituvia kuluja jo melko aikaisessa tuotannon vaiheessa. Avustajien roolittaja ei ole ainut, joka tarvitsee tiedon budjetin jakautumisesta. Elokuvan työryhmässä muutkin ovat osaltaan vastuussa elokuvan avustajista. Catering tarvitsee ajoissa tiedon avustajamäärästä, jotta osataan tilata tai ostaa riittävä määrä ruokaa. Joskus noudatetaan niin sanottua viiden tunnin sääntöä, eli avustajille tarjotaan lämmin ruoka mikäli he ovat paikalle vähintään viisi tuntia. Muulloin avustajille tarjotaan yleensä lähinnä pientä purtavaa, kuten voileipiä

ja kahvia. Nämä pienetkin purtavat pitää kuitenkin ostaa cateringin budjetin rahoilla, joten ymmärrettävästi catering on yksi osasto jolle avustajamäärä on myös tärkeä.

Riippuen kohtauksesta ja elokuvan luonteesta, joskus avustajat joudutaan pukemaan ja maskeeraamaan. Puvustus- ja maskiosasto ovat kaksi muuta osastoa, joille avustajamäärillä on merkitystä. Elokuvassa, jossa avustajat puetaan esimerkiksi poliiseiksi, on puvustusosaston tehtävä hankkia avustajalle puvustus, sillä poliisin virka-asu ei ole vaate, jonka voisi olettaa löytyvän siviili-ihmisen vaatekaapista. Joskus erikoispuvustus avustajille voidaan hankkia kun avustaja erikoispuvustusta vaativaan rooliin on valittu, mutta hyvin usein puvustuksella saattaa olla hankittuna valmiina vaate, johon roolittaja etsii avustajan joka mahtuu jo olemassa olevaan vaatteeseen. Vaatteita saattaa myös olla saatavilla vain tietty määrä, joten erikoispuvustuksellisen kohtauksen avustajamäärä saattaa määräytyä joskus myös sen mukaan. Niin kuin puvustus, myös lavastus voi vaikuttaa avustajamäärään, mutta tämä on harvinaisempaa. Maskeerausosasto tarvitsee myös tiedon avustajista voidakseen hankkia tarvittaessa erikoisempia maskeeraustarvikkeita.

Maskeeraaja ja puvustaja keskustelevat myös avustajista usein roolittajan tai 2.apulaisohjaajan kanssa avustajien saapumisajasta kuvauksiin, sillä nämä kaksi osastoa ovat vastuussa avustajien ulkomuodon tarkistamisesta. Myös silloin kun avustajat tuovat mukanaan omat, toivotunlaiset vaatteet. Tähän tarkastamiseen voi mennä paljonkin aikaa, mikäli avustajia pitää puvustaa ja maskeerata. Varsinkin naisavustajat päätyvät usein maskeeraajan tuoliin pidempien hiusten tai meikin vuoksi, ja siksi maskeeraus- ja puvustusosastoa kiinnostaa avustajien lukumäärän lisäksi myös sukupuoli. Apulaisohjaaja tarvitsee myös tiedon avustajista usein call-sheettia varten, johon joskus merkitään myös avustajien määrä sekä saapumisaika.

Mahdollisten catering-, maskeeraus- ja puvustuskulujen lisäksi budjetista on varattava myös osuus avustajien palkkioita varten. Usein palkkio on yksi tai kaksi vapaalippua Finnkinon elokuvanäytöksiin tai 20€/pvä joka voidaan yhdelle henkilölle maksaa ainoastaan kerran verottomasti (20). Erikoisemmissa avustajarooleissa palkkio saattaa olla isompi rahasumma, kuten esimerkiksi mikäli avustaja joutuu olemaan kohtauksessa alasti tai replikoimaan, pyritään tästä usein maksamaan isompi summa. Avustajapalkkiosta ei ole mitään lakisääteistä minimisummaa, vaan palkkiot vaihtelevat tuotantokohtaisesti. Palkkio voi myös olla vain kokemus, mikäli tuotanto on erittäin vähävarainen. Varsinkin kotimaiset opiskelijatuotannot ovat usein avustajien hyväntahtoisuuteen ja vapaa-ehtoisuuteen tukeutuvia, sillä niissä taloudellisia varoja on usein vain muutama satanen. Suuremmissa ammattituotannoissakin avustajatoiminta perustuu aina hyvin

pitkälti vapaaehtoisuuteen juuri palkkauksen takia. Palkkiot ovatkin lähinnä nimellisiä eikä elokuva-avustaja siksi olekaan Suomessa ammatti jolla voisi itsensä elättää, vaan enemmänkin harrastustoimintaa. Avustajien palkkauksesta käydään toisinaan avustajien ja roolittajien kesken kiivaitakin keskusteluja, jossa avustajien kanta on usein että he haluaisivat paremmat palkkiot antamastaan ajasta ja roolittajat lupaisivat niitä mikäli heidän saamansa budjetti antaisi myöden. Budjettivastuun kantaminen on roolittajalla kuitenkin osa työtä.

2.3 Avustajahaku ja avustajahakuilmoitus

Avustajahaku on suositeltavaa julkaista niin pian kuin mahdollista tuotannossa ilmenneen avustajatarpeen jälkeen. Joskus voidaan haku käynnistää vasta avustajapurun jälkeen, jolloin tiedetään tarkemmin millaisia avustajia haetaan. Tarkennuksen haku-ilmoitukseen voi usein ainakin Internetissä julkaistavissa hakuilmoituksissa lisätä myöhemminkin. Mikäli hakuilmoitus julkaistaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa esituotantoa, olisi erittäin suositeltavaa kertoa ilmoituksessa suunniteltu kuvausajankohta.

Avustajahakuilmoituksessa olisi hyvä ilmoittaa vähintään seuraavat asiat: tuotantoyhtiö, yhteys henkilön tai roolittajan yhteystiedot, kuvausajankohta, kuvauspaikkakunta tai -paikkakunnat, palkkio sekä hyvin lyhyt kuvaus elokuvasta. Ilmoituksessa voidaan myös kertoa ohjaaja sekä elokuvan pääosaesittäjät, mutta joskus nämä yksityiskohdat saatetaan tuotantoyhtiön pyynnöstä salata esimerkiksi elokuvan tulevaan pressitilaisuuteen asti. Jos avustajapurku on jo tehty ja käsikirjoitukseen ei oleteta tulevan merkittäviä muutoksia, voidaan usein tässä vaiheessa hakuilmoituksessa mainita tarkempia tietoja etsittäväistä avustajista kuten ikä, sukupuoli, ruumiinrakenne ja ulkoinen habitus sekä mahdollisesti tarvittavat erityistaidot. Hyvin tärkeää on myös selkeästi miten avustajaksi haetaan: sähköpostitse vapaamuotoisella hakemuksella, täyttämällä hakemuksen netissä, postitse, puhelimitse vai onko kenties tulossa avoin castingtilaisuus. Hyvä hakija myös noudattaa näitä ohjeita.

Jos etsitään avustajia kohtaukseen, jossa avustajien pitää näyttää tietynlaisilta, on siitä kerrottava niin yksityiskohtaisesti kuin vain on mahdollista kertoa lyhyessä ilmoituksessa. Esimerkiksi jos avustajien halutaan olevan ihon väriltään kaukasialaista ihon sävyä tummempaa, on tämä kerrottava selkeästi. Ei kannata ilmoittaa hakevansa ”ei suomalaisen” tai ”ulkomaalaisen” näköisiä avustajia, vaan on parempi kertoa selkeästi minkä näköisiä. Todennäköisesti moni ymmärtää kyllä, että nyt ei haeta Elovena -tyttöä vaan jotain muuta, mutta myös monelle jää epäselväksi mitä nyt oikeastaan

haetaan. Kaikki suomalaiset eivät kuitenkaan näytä tyypillisiltä suomalaisilta. Avustajien valintaan vaikuttaa kuitenkin hyvin oleellisena osana ulkonäkö, joten ulkonäkövaatimukset on hyvä kertoa heti alussa ja suoraan. Mikäli hakijoilta vaaditaan täysi-ikäisyyttä, on tämä mainittava hyvin selkeästi. Ala-ikäiset tarvitsevat aina luvan voidakseen hakea mukaan sekä tultuaan valituksi, ja usein myös kirjallisen luvan osallistua kuvauksiin.

Hakuilmoituksessa mainitaan myös mahdollisista repliikeistä, mutta lähtökohtainen oletus on ettei repliikkejä ole. Vaatimusten rehellisellä julkaisulla avustajien roolittaja tekee itselleen ja avustajakandidaateille palveluksen, sillä silloin voi odottaa saavansa enemmän sopivia avustajahakemuksia kuin epäsopivia, eikä oma tai avustajien aikaa tuhlaannu epäsopivien avustajahakemuksien läpikäyntiin ja tekemiseen.

Avustajahakuilmoituksen saaminen ihmisten silmien eteen vaatii usein melkoista ajatustyötä. Missä halutunlaiset ihmiset viettävät aikaansa? Kärjistettynä voisi sanoa, että jos etsitään eläkeikäisiä miehiä, ei avustajahakuilmoituksen levitys vauva.fi -sivustolle ole se kaikkein hedelmällisin idea. Sen sijaan senioreille tai eläkeikäisten kohtaamispaikkoina toimivissa kahviloissa voi tavoittaa tuon ikäryhmän ihmisiä joko hakuilmoituksella tai menemällä itse paikalle jos kahvilan pitäjä sen sallii. Fyysisesti paikalla oleminen voi joskus toimia Internet-ilmoitusta paremmin kun kyseessä ovat ihmiset jotka eivät liiku sujuvasti Internetissä. Ellei paikalla voi olla fyysisesti, kannattaa itse muistaa tarjota erilaisia tapoja olla sinuun yhteydessä. Muutenkin avustajaroolituksessa on usein kyse siitä, että asettuu läsnä olevaksi oikeisiin paikkoihin ja tarjoaa avustajille vastauksia heidän kysymyksiinsä. Joskus avustajan kysymys saattaa olla vain, että kannattaako hänen hakea mukaan kun kokee että ei ole mitenkään erikoinen tai osaa näytellä.

3.0 ETSITYJEN LÖYTÄMINEN

Kun avustajahaku on laitettu käyntiin, voi avustajien roolittajan urakka alkaa jo. Joskus jo ennen lopullista käsikirjoitusta, voidaan hakemuksia alkaa käymään läpi mikäli tiedetään suurinpiirtein millaisia avustajia tarvitaan. Joskus hakemukset voidaan käsitellä ja lyhentää helpommin luettavaan muotoon ja tulostaa, johon voi olla hyvä varata helposti viikkoja aikaa. Myös mikäli ilmoituksessa on luvattu kuitata hakemukset vastaanotetuiksi, voi roolittajan ensimmäinen tehtävä olla vastata jokaisen hakijan sähköpostiin että hakemus on tullut perille.

Omasta kokemuksestani voisin suositella aloittamaan ensin saapuneista hakemuksista, lukea hakemus läpi, tiivistää se yhdeksi sivuksi, tulostaa se ja sitten vastata hakijalle, että hakemus tuli perille ja esittää tarvittaessa lisäkysymykset.

3.1 Hakemusten selaus: sähköpostissa tai erillisessä rekisterissä

Avustajahakemukset voidaan ohjata kirjautumaan suoraan erilliseen rekisteriin tai sähköpostiin. Sähköpostiin lähetettävä hakemus on usein vapaamuotoinen, mutta lomakepohjaistakin hakemusta on käytetty. Sähköpostiin lähetettävä lomakepohjainen hakemus kuitenkin saattaa olla hieman ongelmallinen eri tiedostomuotojen, niiden käsittelyohjelmien ja tietoteknisten taitojen vaihdellessa. Usein sähköposti –vaihtoehto tarkoittaaakin sitä, että avustajaehdokas voi lähettää annettuun sähköpostiosoitteeseen sähköpostin, jossa kertoo vapaamuotoisesti itsestään ja antaa myös avustajahakuilmoituksessa pyydyt tiedot kuten pituus, kotikaupunki, aiempi esiintymiskokemus sekä liittää mukaan itsestään valokuvan tai kaksi. Toisinaan näistä sähköpostiin lähetetyistä rakennetaan tuotantoyhtiön toimesta paperinen versio, jota roolittaja sekä ohjaaja voivat vaivattomasti selata. Tällaisessa tilanteessa jokaisen avustajaehdokkaan hakemus pyritään usein tiivistämään yhteen A4-sivuun.

Avustajahakemukset tuotantoyhtiön omassa rekisterissään sallivat usein täsmennetyn haun esimerkiksi iän ja sukupuolen sekä kotikaupungin mukaan. Kiireellisissä tapauksissa tämä helpottaa suuresti isosta hakemusmäärästä oikeanlaisten henkilöiden löytämistä. Sähköpostissa tämä onnistuu usein vain vajavaisesti, sillä vastaanotettu sähköposti ei hyvin todennäköisesti sisällä kaikkia tietoja, joita täsmennetyssä haussa voisi tarvita. Rekisteriin kirjautuva hakemus nimittäin on usein lomakepohjainen, joten tulee todennäköisemmin kirjattua tarvittavat tiedot lomakkeeseen ylös kuin mikäli avustajaehdokas lähettää vapaamuotoisen hakemuksen. Monessa sähköpostissa voidaan kuitenkin esimerkiksi luoda esimerkiksi uusia kansioita, joihin sähköpostit voidaan jaotella. Gmail –sähköpostissa käyttäjän vastaanottamiin sähköposteihin voidaan myös lisätä tunnisteita. Esimerkiksi kaikkiin 10-vuotiaiden sähköposteihin voidaan lisätä tunniste ”10v” ,turkulaisiin tunniste ”TKU” ja parrakkaisiin miehiin tunniste ”parta”. Sähköposteja voikin sitten selata tunnisteiden mukaan. Tunnisteiden lisäys vie huomattavan paljon aikaa, ellei tätä aloita tekemään heti sähköposteja ensimmäistä kertaa lukiessa. Lisättävä tunniste kannattaakin lisätä harkiten sen mukaan, mikä hakijassa on merkittävä tieto tai ominaisuus. Pienemmissä tuotannoissa usein avustajahakemukset voidaan pitää täysin sähköpostissa tai digitaalisessa muodossa, mutta usein isommissa tuotannoissa paperiversiot hakemuksista ovat oiva työkalu.

Näissä molemmissa sähköisissä hakemusten tallennus- ja selausjärjestelmissä on puolensa. Usein kumpikaan tietokanta ei siinä muodossa jää roolittajalle, vaan sähköposti joko suljetaan tuotannon päätteeksi ja rekisteri jää vain tuotantoyhtiön käyttöön. Roolitusta paljon tekevä henkilö saattaa kerätä avustajien yhteystietoja omaan henkilökohtaiseen rekisteriinsä, mutta henkilörekisterin ylläpitämisestä pitää lain mukaan tehdä rekisteriseloste (7). Usein avustajahakemuksen ohessa saattaa kuitenkin olla tuotantoyhtiön rekisteriseloste, jonka mukaan tiedot jäävät vain tuotantoyhtiölle eli roolittaja ei saa säilöä yhteystietoja suoraan hakemuksista. Elokuvasa osallisena olleiden avustajien yhteystiedot jäävät kuitenkin lähes poikkeuksetta roolittajalle talteen, ellei hän tuhoa kaikkia työhön liittyviä tiedostojaan ja papereitaan. Itse olen kuitenkin hyvin usein saanut avustajilta pyyntöjä pitää heidät mielessä seuraavia tuotantoja valmistellessa, ja tällaisissa tilanteissa olen pyytänyt heitä lähettämään tietonsa suoraan minulle omaan sähköpostiini.

Joissain tuotannoissa voidaan päästä käyttämään valmista avustajarekisteriä, esimerkiksi Turun seudulla toimiva Varsinais-Suomen elokuvakomissio ylläpitää omaa avustajarekisteriään. Myös Itä-Suomessa, Pohjois-Suomessa ja Lapissa on omat elokuvakomissionsa. Monet Turun seudulle saapuvat tuotannot saavat Varsinais-Suomen elokuvakomissiolta heidän kokoamansa ja ylläpitämänsä avustajarekisterin käyttöönsä tuotannon ajaksi, mutta avustajarekisteri on palautettava heille kuvausten päätyttyä.

3.2 Hyvä hakemus

Tuotantoyhtiö antaa avustajahakuilmoituksessaan suuntaa siitä, mitä informaatiota avustajista kaivataan. Mikäli ilmoitus on huono, ei voida myöskään odottaa kovin oikealla tavalla informatiivisia ja muuten toivotunkaltaisia hakemuksia. Oli ilmoitus millainen tahansa, on tiettyjä asioita joita avustajan olisi itsensäkin kannalta hyvä mainita hakemuksessaan tai hakemuslomakkeen lisätietoa tai vastaavanlaisessa kohdassa.

Hakemuksessa kannattaa tietenkin mainita selkeästi oma etu- ja sukunimi. Yhteydenpito ja kirjanpito avustajista tuotannon puolella helpottuu kun voidaan puhua avustajista koko nimillä sekaannusten välttämiseksi. Jotta avustajiin voidaan myös olla yhteydessä, pitää avustajan ilmoittaa sähköpostiosoitteensa ja puhelinnumerosa. Hakemukseen on hyvä myös mainita mikäli jatkoyhteydenottojen mahdollisena ajankohtana, eli hakemuksen jättämisen ja kuvausten lopun välisenä aikana hakijalla on joitakin aikataulullisia rajoituksia kuten töitä tai lomamatka. Näin

yhteydenottaja tietää milloin hakijaan on hyvä aika ottaa yhteyttä hakijaan. Yhteystietojen ilmoittamisen tärkeys korostuu varsinkin jos hakemukset kirjautuvat suoraan johonkin rekisteriin sähköpostin sijaan, sillä sähköpostissahan lähettäjän sähköposti on nähtävillä kun taas rekisterissä lähettäjistä tiedetään vain mitä hakemukseen on kirjattu.

Jos avustaja ilmoittaa hakemuksessaan vain nimen ja yhteystiedot, voi avustajaroolittaja joutua soittamaan tai lähettämään avustajalle vain pyytäen yksittäisiä lisätietoja. Lisäinformaatio, jota roolittamista varten tarvitaan on varsinkin kasvo- ja kokovartalo valokuva hakijasta. Jotta valokuvasta saataisiin kaikki tarvittava informaatio irti, olisi valokuvan syytä olla mahdollisimman tuore ja otettu vaaleaan taustaa vasten. Valokuvassa ei saisi pitää aurinkolaseja tai tummentavia silmälaseja taikka hattuja yms., jotta hakijan silmät näkyvät eikä kasvoista tule väränläinen mielikuva. Myöskin kasvojen ilme tulisi olla mahdollisimman neutraali. Avustajahakemukseen liitettävä kuva ei ole tarkoitus olla minkäänlainen *beauty shot*, jota varten on erikseen laittauduttu ja poseerattu. Parempi vaihtoehto esimerkiksi nuorelle naiselle, joka tahtoo näkyvään avustajarooliin, olisikin lähettää kuva, jossa ei poseeraa itselleen ja meikkiä olisi erittäin hillitysti sen sijaan, että lähettää itse otetun poseerauskuvan jossa ei näytä välttämättä itseltään. Hakijan tulisi muistaa, että kuvausryhmässä on usein puvustajia ja maskeeraajia jotka voivat tarvittaessa kaunistaa tai ränsistyttää hakijan ulkonäköä, mutta näitä suunnitelmia varten heille arvokas työväline on hakijan luonnollinen kuva. Ulkonäöstä hakijan on myös hyvä mainita esimerkiksi mahdolliset hiuslisäkkeet tai kuvista poikkeava hiusväri tai hiusten pituus sekä hakijan itsensä pituus sekä mahdollisesti paino. Vaihtoehtoisesti hakijalta saatetaan pyytää suoraan esimerkiksi vaatekokoja mahdollisia avustajapuvustusta varten tai kutsua vaatesovitukseen. Ulkonäöstä voi olla hyvä myös mainita, jos hakijalla on silmälasit. Joskus avustajaa voidaan pyytää avustamaan ilman silmälasejaan, joten avustajaehdokas voi jo hakemuksessaan osoittaa oma-aloitteisuutta ja mainita jos pystyy toimimaan myös ilman laseja tai korvaamaan silmälasinsa piilolinseillä.

Lisätietoja joita avustajaehdokas voi hakemuksessaan myös tarjota ovat myös aiempi esiintymiskokemus. Kannattaa kuitenkin pitäytyä tiiviissä listassa sen sijaan, että avaisi jokaista kokemusta jaaritellen saamistaan opeistaan, kehuistaan ja oivalluksistaan sekä repliikeistään/toiminnastaan roolissa. Jotkin avustajaroolit voivat olla näkyvämpiä kuvassa kuin toiset ja usein näkyvämpiin avustajarooleihin halutaan valita henkilö, joka osaa olla kuvassa luontevasti. Aiempaan esiintymiskokemukseen voi laskea kaikenlaisen yleisölle esilläolon ja esiintymisen. Riippuen esiintymiskokemuksesta voidaan myös maksaa isompaa palkkiota. Esimerkiksi jos elokuvaan otetaan näkyvään, isoon avustajarooliin näyttelijäkoulutuksen saanut

henkilö, on avustava rooli tällöin tavallista vaativampi. Hakijan näyttelijä-/esiintymiskoulutus voi olla myös eräänlainen pieni takuu, sillä elokuvaan saatetaan hakea esimerkiksi sairaanhoitajaa, jolloin ammatiltaan hoitoalalla toimivalla henkilöllä on usein parempi mahdollisuus tulla valituksi näiden erityistaitojensa vuoksi.

Pelkillä nimi –ja yhteystiedoilla avustajia voidaan toki pyytää esimerkiksi massakohtauksiin, johon tarvitaan ei-tietyn näköisiä avustajia, jolloin roolittajan ei välttämättä ole tarvinnut nähdä valokuvia tai CV:tä.

3.3 Voiko olla täysin käyttökelvoton avustajakandidaatti?

Avustajia etsiessä on usein olemassa jotain vaatimuksia jotka avustajien pitää täyttää. Mikäli näistä vaatimuksista edes pieni osa ei täyty, on avustaja usein tällaisessa tapauksessa tuotannolle valitettavasti käyttökelvoton tai ainakin vaikeampi roolitettava. Usein jos ei tule valituksi mukaan vaatimusten täyttämättä jättämisen vuoksi, on helpompi hyväksyä tuo raaka tosiasia kuin täyttäessään kaikki vaatimukset. Jos avustajiksi haetaan vain lapsia, jäävät usein aikuiset hakijat käyttämättä ja toisinpäin.

Hakija voi osoittautua myös valintakelvottomaksi muun muassa palkka- tai palkkiovaatimuksensa vuoksi. Palkkio on usein ilmoitettu jo avustajahakuilmoituksessa tai siitä on keskusteltu myöhemmissä keskusteluissa. Mikäli neuvotteluvaiheessa käy ilmi, ettei palkkio miellytä ja tuotantoyhtiöllä ole varaa maksaa enempää, on usein tuloksena se ettei hakijaa valita rooliin. Myöhemmän vaiheen neuvotteluvaiheessa yhtäkkinen palkkiosta tinkeminen voi myös johtaa siihen, että neuvottelut lopetetaan tämän hakijan kanssa lopetetaan ja aloitetaan jonkun muun kanssa. Vaikka hakijasta tuntuisi siltä, että nimi on jo melkein sopimuspaperissa, ei kannata riskeerata tilaisuutta tinkamalla loppumetreillä.

Suomessa tuotannot keskittyvät vielä nykypäivänä Helsingin alueelle, jossa suurin osa tuotantoyhtiöistä ja esiintyjistä vaikuttaa. Osa tuotannoista ja esiintyjistä on kuitenkin Helsingin ulkopuolella. Matka- ja bensakuluja ei makseta ulkopaikkakuntalaisille automaattisesti, vaan näistä on aina sovittava erikseen tapauskohtaisesti. Usein avustajarooleja varten ei kuitenkaan ole erikseen voitu budjetoida matkakuluja, joten valintaan vaikuttaa myös miten kaukana kuvauspaikasta hakija asuu.

Matkakulujen ja palkkioiden ollessa puhtaasti rahakysymyksiä, on avustajavalinnoissa otettava huomioon myös tietenkin aikataulut sekä erityispiirteiden sopivuus. Tapauksesta riippuen, voidaan avustajahakijaan olla yhteydessä hyvinkin aikaisessa vaiheessa kuten viikkoja ennen tai vain 30 minuuttia ennen kuvausten alkua. Kun kuvausaikataulu on varmistunut, voidaan ottaa selville kuka pääsisi avustajaksi tuona ajankohtana. Jos hakijan oma aikataulu on niin tiukka että ehdotettu kuvausaika, ottaen huomioon pienenkin kuvausten venymisen, ei sovi, joudutaan usein jättämään hakija valitsematta. Avustajaroolittajan pitää kuitenkin aina ajatella tuotannon parasta sillä, se tulee näkymään myös lopputuloksessa. Mikäli kyseessä on esimerkiksi epookki, on pysyttävä myös avustajavalinnoissa ajankuvaan sopivissa avustajavalinnoissa. Pienemmissä tuotannoissa avustajaroolittaja joutuu tekemään itse taustatyötä siitä, millaisia ihmiset tuona aikana olivat ulkoisesti. Neuvoa voi varmasti kysyä myös puvustusosastolta. Isommissa tuotannoissa mukana on asiantuntija sekä production designer, jotka voivat neuvoa elokuvan kuvaaman ajan ihmisten ulkonäössä. Hiusmalli ja -väri vaikuttavat yhdessä ruumiinrakenteen kanssa ja kaikki tekemällä tehdyt ominaisuudet (kuten tatuoinnit ja lävistykset) hakijassa vaikuttavat erityisesti. Niin epookissa kuin myös päivittäissaippuasarjoissa voi olla silloin tällöin avustajarooleja, kuten poliiseja joille puvustusosasto on hankkinut roolivaatteet ja juuri nämä roolivaatteet pitäisi sopia valitulle avustajalle. Tällöin ei auta, vaikka hakija olisi eläkkeelle jäänyt poliisi tai nykyinen poliisi, jos puvustusosastolla on poliisiasu johon hakija ei mahdu. Mikäli avustaja onkin antanut itsestään väärät kokotiedot, voi hän olla sille tuotannolle käyttökelvoton. Ja valitettavasti toisinaan tämä saattaa käydä ilmi vasta kuvauspaikalla kun vaatteet eivät mahdukkaan kiinni! Lopputuotoksessa kuitenkin merkitsee kokonaisuus, ei vain se että avustajapoliisi osasi käyttäytyä hyvin poliisimaisesti, mutta housun lahkeet olivat puoli metriä liian lyhyet ja housujen vetoketjukaan ei mahtunut kiinni.

Avustajaroolituksessa, niin kuin elokuva- ja tv-alan muillakin osa-alueilla piirit ovat pienet ja joskus roolittajat saattavat suositella hyviä avustajia ja esiintyjä toisille roolittajille. Niin kuin hyvä sana, myös huono sana kulkee eteenpäin ja mikäli avustaja koetaan erityisen hankalaksi, voivat roolittajat jakaa toisilleen myös varoituksen sanoja. Jopa sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa esimerkiksi Elokuva-avustajat –aiheisissa ryhmissä (19) huonotapainen ja epämiellyttävä käytös saattaa vaikuttaa roolittajien päätöksiin avustajien valinnassa. Itse ainakin olen jättänyt muuten avustajarooliin sopivan henkilön jättämättä, kun olen nähnyt henkilön alhaista ja muita avustajia halveeravaa käytöstä kyseisillä foorumeilla. Myös jos avustaja on aiemmin esimerkiksi jättänyt saapumatta kuvauksiin ilmoittamatta siitä etukäteen ja jättänyt myös pahoittelematta saapumatta jättämistään jälkikäteen jää tästä roolittajalle huono kuva. Sen lisäksi

roolittaja sekä koko tuotanto saattavat joutua pulman eteen kuvaustilanteessa. Ovathan avustajat aina perusteltuja kohtauksissaan, joten heidän puuttuminen muuttaa kohtausta suunnitellusta. Ongelmia tulee myöskin jos avustaja on käyttäytynyt aiemmissa kuvauksissa sopimattomasti, kuten saapunut kuvauksiin humalassa tai huumeiden vaikutuksen alaisena, lähennellyt työryhmää tai näyttelijöitä tai vain jättänyt noudattamatta ohjeita. Milla Kaski, joka on toiminut 2.apulaisohjaajana avustajien kanssa muun muassa elokuvassa Herra Heinämäki ja Leijonatuuliviiri (9) kertoo törmänneensä harvoin huonoihin avustajiin ja kuvailee huonon avustajan ominaisuuksiksi ohjeiden kuuntelemattomuuden lisäksi liiallisen esiintymishalun ja kuvaustyöryhmän työrauhan häiritsemisen. (10) Hyvien avustajien hankkiminen kuvauspaikalle voikin vaikuttaa myös roolittajan omaan maineeseen, joten myös siksi valinnat kannattaa harkita hyvin. Hyvä avustaja myös noudattaa hakuohjeita, eikä esimerkiksi hermostu jos ei heti tule valituksi.

Mikäli avustajaksi hakija ei puhu tai ymmärrä suomea edes tyydyttävästi, on varmistettava että kuvauspaikalla avustajia ohjaava henkilö kykenee ohjaamaan ja ohjeistamaan kielellä jota myös avustajakandidaatti puhuu ennen kuin valinta lyödään lukkoon. Suomenkielen taitamattomuus ei siis ole välitön este avustajaksi valitsemiselle, ellei avustajarooliin haeta nimenomaan sujuvan suomen taitoista avustajaa. Suomenkieltä taitamaton voi myös ilmoittaa hakemuksessaan jos hän pystyy tuomaan mukanaan henkilön joka voi myös avustaa ja tulkata käskyt hänelle. Tällaisessa tilanteessa avustaja ei kuitenkaan voi toimia yksin vaan kohtaus on melkein pakko olla joukkokohtaus.

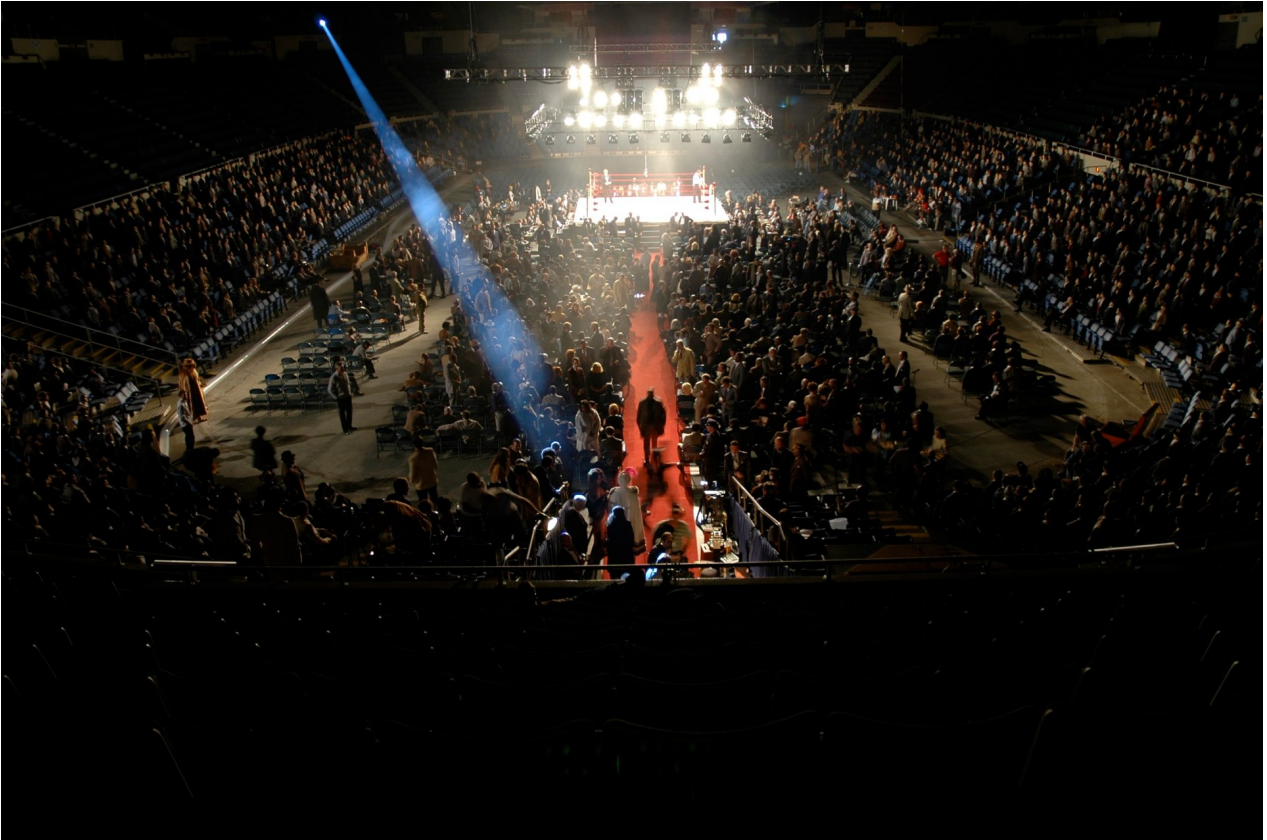
Kaiken kaikkiaan avustajakandidaatti ei voi isommassa mittakaavassa koskaan olla käyttökelvoton. Tuotantoja tulee ja menee, joten myös avustajatarve vaihtelee. Vain esimerkiksi tarttuvaa tautia sairastava, jatkuvasti huonosti käyttäytyvä tai sosiaaliseen kanssakäyntiin täysin kykenemätön avustaja on käyttökelvoton. Valituksi tulee avustaja, joka täyttää tarvitut kriteerit ja on vapaa osallistumaan kuvauksiin annettuna kuvausajankohtana ja on antanut itsestään sellaisen vaikutelman, että hänen kanssaan voi yhdessä toteuttaa toivotun kohtauksen. Uusintaottojen mahdollisuutta avustajatoimintojen takia on vältettävä.

3.4 Massakohtaukset

Massakohtauksella tarkoitetaan kohtausta jossa kuvassa näkyy näyttelijöiden lisäksi suuri määrä avustajia. English Dictionary määrittelee massakohtauksen kohtaukseksi, jossa esiintyy suuri joukko ihmisiä (4). Massakohtauksesta käytetään myös nimikettä joukkokohtaus. Esimerkiksi konserttikohtaus, jossa yleisöä voi olla yli kolmekin sataa henkilöä on selkeä massakohtaus, mutta myös pienemmät kohtaukset kuten ravintolakohtaus jossa avustajia on vain viisitoistakin kappaletta voidaan lukea joukkokohtauksiksi.

Joukkokohtauksia ei ole aina helppo täyttää. Esimerkiksi The Girl King -epookkielokuvassa oltiin 1600-luvun Ruotsissa, jossa vallitsi nälänhätä. Ihanteellisessa tilanteessa minulla olisi ollut mahdollisuus valita avustajaksi nälänhädästä kärsivän näköisiä ihmisiä, mutta koska elokuva kuvattiin 2014 vuoden Turussa, se ei ollut mahdollista.

Joukkokohtaukset voidaan täyttää monin tavoin. Elokuvat kuten Iron Sky ja Elävien Kirjoihin ovat täyttäneet kohtauksia crowdsourcing -menetelmällä, jossa teoksen fanit joko ilmoittautuvat tai kilpailevat avustajan paikasta (3). Toistaiseksi kotimaiset fiktiotuotantomme eivät ole kovinkaan paljon turvautuneet ihmisjoukon digitaaliseen monistukseen luodakseen valtavia ihmismassoja. Hollywoodin elokuva-, tv- ja mainostuotantojen avustajatarpeita on helpottanut esimerkiksi 2002 perustettu The Inflatable Crowd Company, joka vuokraa tarvittaessa vaikka tuhansia puhallettavia avustajia. (6) Puhallettavilla avustajilla on täytetty muun muassa Iron Man 2, Million Dollar Baby sekä American Gangster –elokuvien massakohtauksia. (8) Suomessa ei tietääkseni ole käytetty avustajajoukkona nukkeja.



Kuva II: American Gangster –elokuvan massakohtaus, jossa 1500 ilmalla täytettyä ja puettua avustajanukkea.

Massakohtauksiin voidaankin tarvita fyysisesti paikalle avustajia jopa satoja, tai ainakin usein toivotaan näin. Vuonna 1982 julkaistussa elokuvassa *Gandhi* uudelleenluotiin Mahatma Gandhin hautajais-kohtaus, jossa oli mukana ennätysmäärä avustajia arviolta hieman alle 400.000 avustajaa. (11) (12) (13) Nykyisin Hollywood –tuotannot voivat kuitenkin käyttää tällaisiin suuriin kohtauksiin joko CGI-teknologiaa tai vuokrattavia ja puhallettavia avustajanukkeja. Suomessa tähän ei nykyisillä budjeteilla ole kuitenkaan usein varaa ja mikäli suuri avustajamassakohtaus koetaan tarpeellisuudeltaan pakolliseksi tarvitaan oikeita ihmisiä. Muutamissa elokuvissa nykyään on kuitenkin päästy tekemään dublikointia. Tämä tarkoittaa sitä että suhteellisen pieni määrä avustajia kopioidaan kuvaan useaan kertaan jolloin näyttää siltä että ihmisiä onkin moninkertainen määrä. Näin säästetään ainakin puvustus-, palkkio- ja ruokailukuluissa kun avustajia on suuren massan sijaan pienempi määrä. Dublikointi ei ole hallitulla kuvauspaikalla aikaa vievää, vaan se on suhteellisen yksinkertaista: avustajat siirretään käytettävällä kuva-alalla eri kohtiin niin, että jokainen osa kuva-alasta on jossain kuvassa täytetty. Jälkitöissä työtä onkin sitten enemmän, joka kasvattaa kuluja.

Suuren ja oikeanlaisen joukkion saaminen kuvauksiin onkin haastava työ, ja lähes aina roolittaja tekee tämän suurpuristuksen fiktion muiden avustajakohtausten roolittamisen ohella.

Massakohtaukseen avustajia saatetaan hakea ensisijaisesti erilaisista seuroista, ryhmittymistä ja joukkueista, jolloin yhden kontaktihenkilön kautta voidaan saada kymmeniä avustajia. Usein tällaisissa tilanteissa pyritään maksamaan seuralle jonkinlainen talkoopalkkio jolla kyseinen seura voi rahoittaa omaa toimintaansa. Vaarana suurten yksittäisten ryhmien käyttämisessä massiivisen massakohtauksen avustajamäärän kokoamisessa on se, että jos seura joutuu perumaan viime tingassa osallistumisensa, on vaarana että lopullinen kuvauksissa käytettävissä oleva avustajamäärä jää paljon vajaaksi. Kuten elokuvassa Gandhi, voidaan erityisen suuren massakohtauksen kuvauspäivä pyrkiä sijoittamaan ja sitomaan päivään tai tapahtumaan, jolloin halutunlaiset ihmiset saadaan liikkeelle. Gandhi –elokuvassa osa avustajista tuli paikalle myös siksi, että kuvauspäivä oli Mahatma Gandhin kuoleman 33.vuospäivä (13). Esimerkiksi massiivisen teini-ikäisten biletskohtauksen voisi pyrkiä kuvaamaan koulujen päättäjäisviikonloppuna jolloin heillä on myös oma syynsä juhliä. Laajemmat yleisökuvat voidaan kuvata oikeissa yleisötapahtumissa, mikäli tällaisesta päästään sopimukseen tapahtumajärjestäjän kanssa. Näin vältytään massakohtauskuvausten järjestämiseltä, joka voi olla kustannustehokkaampaa. Esimerkiksi FC Venus -elokuvan jalkapallo-ottelu -kohtausten laajat kuvat kuvattiin oikeassa ottelussa ja tiiviit kuvat erikseen näyttelijöiden ja avustajien kanssa.

Massakohtauksiin voidaan usein valita mukaan myös paljon ensikertalaisia elokuva-avustajia. Kokemattomalle massakohtaukseen osallistuminen voikin olla ideaali ensimmäinen elokuva-avustuskokemus. Kokemattomat näkevät käytännön kuvauspaikalla ja heidän toiminnakseen voidaan valita helpommat tehtävät kuvan taka-alalta, joiden mahdollinen epäonnistuminen ei näy erityisen paljon ja pilaa ottoa.

3.5 Street casting eli viimeinen oljenkorsi?

Elokuva-avustajien hankinnassa voidaan päätyä epätoivoiselta tuntuviin ja näyttäviin vaihtoehtoihin, kuten street castingiin. Street casting tarkoittaa sitä, että avustajia lähdetään etsimään kuvauspaikan läheisyydestä ja kaupungin kaduilta. Joskus termillä tarkoitetaan myös sitä, että julkisella kuvauspaikalla esimerkiksi ohikulkijoita ei pyydetä pysymään kuva-alalta poissa, vaan heidän annetaan kulkea taustalla, toimien näin avustajina. Usein street castingin käytön tuloksena kameran eteen päätyy täysin amatöörejä esiintyjä. Tämä voi joskus olla elokuvan edun mukaistakin. Iso-Britanniassa street castingin avulla on etsitty ja löydetty jopa pääroolien esittäjiä

(15). Muutamat arvostetutkin roolittajat ovat sitä mieltä, että arkisesta elämästä voi löytää näyttelijöitä rooleihin jotka vaativat erityistä aitoutta tai kömpelyyttä. Suomessa street castingiin turvaudutaan yleensä vasta viimeisenä vaihtoehtona, mikäli tulossa on esimerkiksi suuri joukkokohtaus, johon tarvitaan vielä ehdottomasti lisää avustajia. Isompien roolien lähes street castingiä muistuttaa esimerkiksi Roolituspalvelun ehdokkaiden selaus, sillä joukossa on myös kokemattomampia esiintyjä. Vuonna 2010 kuvatun Roskisprinssi –elokuvan suhteellisen kokematon naispääosaesittäjä Pihla Maalismaa löydettiin juuri Roolituspalvelun kautta, mutta valintaprosessissa oli toki Roolituspalvelun henkilökunnan lisäksi hyvin vahvasti mukana myös itse ohjaaja Raimo O. Niemi (16) (17). Kokematonta esiintyjää voidaan pitää myös kuin tyhjänä kankaana jonka ulkomuotoa ja esitystä on helpompi muokata kuin kokeneen esiintyjän. Ehkä tämänkin takia elokuva-avustajina toimivat parhaiten ihmiset, jotka eivät ole kouluttautuneet näyttelijöiksi ja kehittäneet itselleen maneereja.

Paras street casting oman roolitusurani aikana on ollut The Girl Kingin roolituksen yhteydessä. Etsimme 2.apulaisohjaaja Kasimir Högnäsin kanssa avustajarooleihin mahdollisimman solakoita ja parrakkaita miehiä esittämään 1600-luvun sotilaita ja talonpoikia. Tehtävä ei ollut helpoimmasta päästä, sillä nykyään ihmiset ovat suurempia niin vyötäröltään kuin pituudeltaankin verrattuna 1600-luvun vastaavaan. Myös parta ei ole enää niin yleinen kuin silloin. Eräälle lounaalle lähdettyämme oli postiauto parkissa toimistomme edessä ja sen vieressä postien kera noin 170cm parrakas nuori mies. Täydellistä! Lyhyen emminän jälkeen Kasimirin kanssa rohkaistuimme menemään juttelemaan herralle. Postimies oli sangen hämillään, eikä suotta, olihan hänet yllätetty kesken työpäivän ja nyt oltiin jo elokuvaan esiintymään viemässä. Pari viikkoa siinä taisi Postimiehellämme Miskalla mennä harkitessa, kunnes haki mukaan. Ja Miskastahan tuli moneksi päiväksi elokuvaamme aivan oivallinen, historiallisestikin uskottava Kaarle X Kustaan sotilas.

3.6 Eläinavustajat

Avustajina saattaa joskus toimia myös eläimiä, joiden hankintavastuu on usein järjestäjällä tai avustajien roolittajalla. Näitä harvemmin haetaan ilmoituksilla, vaan etsitään haluttua eläintä suoraan kasvattajalta. Kuka eläinavustajat etsii, riippuu tuotannosta ja sen työntekijöistä. The Girl King –elokuvan lammaskatraan hankkivat järjestäjät, mutta esimerkiksi elokuvan kyläpahasen koirat hankki avustajien roolittaja. Eläinten mukana saapuu lähes poikkeuksetta omistaja tai kouluttaja, jonka vastuulla eläimen toimiminen kuvaustilanteessa on myös osittain. Inget Ijus I

tunneln- tuotannossa avustajaroolissa toimi isosiskoni marsu Vili, jota minun piti kuvauspaikalla pyrkiä ohjaamaan ja rauhoittamaan toimimaan tilanteessa toivotulla tavalla.

Hyvä eläinavustaja on tottunut olemaan ihmisvilinän keskellä, sillä kuvauspaikalla on yleensä paljon ihmisiä, jotka saattavat myös juosta tai huutaa.

4.0 AVUSTAJAVALINNAN LUKKOON LYÖMINEN

Valinnat lyödään usein lukkoon niin nopeasti kuin mahdollista. Valintapäätöksen avustajille toimittaa usein sama henkilö joka heihin on muutenkin ollut yhteydessä. Päätöksen mukana saatetaan voida ilmoittaa myös kuvauspaikka ja –aika sekä pukeutumisohjeet, mutta ne voidaan toimittaa myös myöhemmin esimerkiksi sähköpostitse. Hyvin yleinen toimintatapa on, että ensimmäisenä päätöksestä ilmoitetaan vain valituksi tulleille henkilöille. Tämä johtuu siitä, että avustajat lyödään usein lukkoon suurin piirtein siinä järjestyksessä kuin kuvataankin eli ne kohtaukset joiden avustajien kuvauspäivä on lähimpänä, pyritään varmistamaan ensimmäisinä. Kiireellisimmät siis ensimmäisinä. Jos tämä tehtäisiin toisin, olisi entistä enemmän tapauksia jolloin avustajia kysyttäisiin mukaan kuvauksiin joko liian lyhyellä varoitusajalla, jolloin avustajakandidaatti ei mahdollisesti voisi järjestellä menojaan niin että pääsisi osallistumaan. Myös liian pitkän ajan päähän sijoittuvaan avustajakeikkaan voi olla monen vaikea sitoutua.

4.1. Kenen mielipiteet vaikuttavat päätökseen?

Suurempien massakohtausten avustajien valinta on usein kokonaan avustajaroolittajalla, mutta näkyvämpien avustajien lukkoon lyömiseen saattavat vaikuttaa ohjaajan lisäksi myös tuottaja tai käsikirjoittaja. Usein lopullinen päätösvalta näkyvissä avustajaroleissa on vain ohjaajalla. Käsikirjoittajalla saattaa joissain tapauksissa olla jotain sananvaltaa mikäli kyseessä on hänen teoksensa johon hän on kiintynyt ja tuotantoyhtiö sallinut hänen olla mukana vaikuttamassa valintoihin. Tämä on kuitenkin harvinaista, eikä automaattisesti ole tapana hyväksyttää näkyviä avustajavalintoja kuin ohjaajalla.

Joskus ohjaajalla saattaa olla myös omat keksityt taustatarinat avustajille, joiden mukaisesti avustajaroolittaja sitten valitsee avustajat. Joskus ohjaajalla saattaa olla esimerkiksi ajatus, että pankissa asiakkaina on 5 henkilöä, joista kaksi on rikasta, yksi keskituloinen ja kaksi selkeästi köyhempää. Juuri tällaisten toiveiden varalta kannattaakin palaveerata ohjaajan kanssa kun

käsikirjoitus on lyöty lukkoon. Erityisten avustajatoiveiden kertominen avustajaroolittajalle ei ole pelkästään ohjaajan, vaan myös roolittajan vastuu ja tehtävä. Usein avustajaohjaaja saattaa kuvauspaikalla myös kertoa tarkempaa, ehkä itsekeksimäänsä taustatarinaa avustajan hahmolle. Itse henkilökohtaisesti pidän juuri tästä tavasta ohjata avustajia jotka olen itse nimenomaiseen rooliinsa roolittanut. Aina taustatarinoinnille ei toki ole mitenkään aikaa.

4.2 Tuletko mukaan?

Kun päätös sopivasta avustajasta on tehty, oli rooli sitten täysin riviavustaja tai näkyvämpi avustajarooli yhdellä repliikillä, on aika kysyä itse avustajalta tulisiko hän kyseiseen avustajarooliin. Joskus toki saatetaan myös toimia niinkin, että roolittaja etsii yhteen avustajarooliin montakin vaihtoehtoa ja keskusteleekin avustajaroolista kandidaattien kanssa, jonka jälkeen päätöksen tekee ohjaaja.

Avustajiin on nykypäivänä monta tapaa olla yhteydessä. Mikäli roolittaja on levittänyt hakuilmoitusta esimerkiksi Facebookissa, voi hän odottaa saavansa sitä kautta myös tiedusteluita chat/inbox-muodossa, sekä kaveripyyntöjä. Facebookin kautta onkin täysin mahdollista sopia avustajien kanssa tuleviin kuvauksiin osallistumisesta. Facebookin hyvä puoli onkin usein sen nopeus jolla avustajat tavoittaa, ainakin nuoremman polven edustajat jotka tarkistavat Facebook-profiiliaan useaan kertaan päivän aikana. Toistaiseksi muut sosiaalisen median kanavat, kuten Twitter ja Instagram eivät ehkä sovellu tähän tarkoitukseen ja myöskin, niiden kautta tavoittaisi todennäköisesti suppeamman ikäjakauman ihmisiä eli enimmäkseen nuoria. Joskus tarve voi tietenkin olla juuri nuorille avustajille!

Usein avustajakandidaatin tavoittaa perinteistä tapaa käyttäen, eli puhelinsoitolla. Siksi avustajan on hyvin tärkeää ilmoittaa voimassa oleva puhelinnumerosa. Mikäli puheluun ei vastata, eikä vastaajaan voi jättää viestiä, kannattaa avustajalle lähettää puhelun perään tekstiviesti. Tämä on yksinkertaisesti hyväksi havaittu liike, sillä osa ihmisistä ei vastaa tuntemattomaan numeroon. Puhelmitse avustajaan ollessa yhteydessä kannattaa varautua siihen, että puhelu voi kestää pitkään. Aikaa kuluu erityisesti silloin jos roolittaja kertoo avustajalle paljon tietoja kuvauksista, kuten saapumisaika ja-paikka, pukeutumisohteet tai enemmän kohtauksen/elokuvan sisällöstä, ja avustaja haluaa kirjoittaa kaikki nuo asiat itselleen ylös.

Avustajan tavoittamisessa sähköpostikin on erittäin oiva keino tavoittaa avustaja. Sähköposti antaa aikaa niin roolittajalle, kuin avustajakandidaatillekin miettiä rauhassa sanojaan ja lukea toisen sanoma heti uudelleen tai myöhemmin tarkistaa, että mitä roolittaja tai avustaja sanoikaan liittyen asiaan X. Sähköpostin huono puoli on toki se, että sillä ei välttämättä tavoita yhtä nopeasti kuin puhelmitse. Oman kokemukseni mukaan avustajat jakautuvat niihin joihin on parempi ottaa yhteyttä sähköpostitse ja niihin jotka haluavat että heille soitetaan, sekä niihin joille saa toki soittaa, mutta haluavat yleensä vielä kaikki puhelussa sanotut tiedot sähköpostiin.

Kun avustajiin on yhteydessä, kannattaa mainita että jos tulee ennen kuvauksia liittyen avustamiseen, voi Sinuun olla yhteydessä ihan rohkeasti! Mikäli ei voi olla tavoitettavissa tiettyinä aikana, niin se kannattaa mainita avustajalle myös varmuuden vuoksi. Esimerkiksi jos osa työstä tehdään kuvauspaikalla, ei puhelimeen pysty aina vastaamaan.

5.0 EPÄONNISTUMISIA AVUSTAJAROOLITUKSESSA

Osa omista epäonnistumisistani on selitettävissä avustajan huonolla hakemuksella enemmän kuin minun väärällä toiminnallani. Erääseen kohtaukseen Ella ja kaverit -elokuvassa, jossa piti liikkua ripeästi ja eräs valitsemani avustaja liikkui ohjeista huolimatta lähes laahustaen. Vasta kuvauspaikalla hän sivumennen mainitsi ensimmäisen oton jälkeen, että hänellä on kyllä sellainen rakenteellinen vika jalassa eli hän ei kyllä pysty liikkumaan yhtään nopeammin. Valintavaiheessakaan ei tullut puhetta, eikä hänkään huolestunut kun kerroin kohtauksen sisällöstä.

Nymfit tv-sarjassa oli muutamia epookkihenkisiä kohtauksia, joissa mukana oli myös muutama avustaja. Jokaisen yksitellen valittuani ja kokotiedot kuvineen puvustoon välitettyäni ajattelin että kaikki olisi hyvin ja valmista. Kuvauspaikalle saapui upeita luonnollisia avustajia, sekä yksi jolla olikin kirkkaanpunaiset hiukset sekä todellinen pituus melkein 10cm enemmän kuin hakemuksessa! Kaikki hattuviritelmät sekä vara-vaatteet ja varavaravaatteet läpi käytyämme jouduimme lähettämään avustajan kotiin, sillä yksinkertaisesti kokonaisuutta ei saatu toimimaan. Onneksi edellisestä kohtauksesta toinen avustaja pystyi jäämään tuuraamaan häntä.

Elokuva-avustajia Vares -elokuvaan roolittanut Kasimir Högnäs kertoo oman ikimuistoisimman epäonnistumisensa avustaja-roolituksessa. Lehtitaloon sijoittuvaan kohtaukseen haluttiin nuori, kiltin tet-harjoittelijan näköinen poika. Tehtävä vaikutti helpolta ja täydellisesti onnistuneelta, kun Länsi-Suomen Elokuvakomission avustajarekisteristä löytyi nuori, vaaleahiuksinen mies, jolla

sattui olemaan juuri sopivasti lomaa armeijasta. Högnäsin yllätys olikin melkoinen, kun kuvauspaikalle saapui lähes kalju, sotilaan näköinen nuori mies. Virhe oli käynyt kiireen keskellä kokemattomalle avustajaroolittajalle, sillä vaikka avustaja oli maininnut armeijan, ei Högnäs huomannut ajatella että armeija on vaatinut leikkaamaan hiukset.

6.0 LYHYESTI VINKKEJÄ AVUSTAJALLE

Kun haluat avustajaksi, on paras katsoa esimerkiksi suoraan tuotantoyhtiöiden omilta sivuilta onko heillä tulossa elokuvan kuvauksia. Mikäli kuvauksia on tulossa, on sivuilla usein myös avustajahakuilmoitus josta voit lukea jatko-ohjeet miten toimia. Myös Suomen Elokuvasäätiön (SES) sivuilta voi katsoa esimerkiksi tuotantotukipäätökset. Tukipäätökset saaneet aloittavat usein suhteellisen pian kuvaukset. Itse en suosittelisi laittamaan vielä tuossa vaiheessa avustajahakemusta, sillä silloin hakemus saattaa helposti vain unohtua tai hukkaa yleiseen sähköpostiin. Avustaja-asioissa ei kannata laittaa sähköpostia ohjaajalle tai tuottajalle. Kun avustajahakuilmoitus on julkaistu, se usein tarkoittaa että silloin tuotantoon on palkattu ihminen joka myös lukee ja pitää tallessa hakemukset!

Kun laadit hakemustasi, noudata hakuilmoituksen ohjeita! Liitä mukaan vain pyydetty määrä kuvia. Mikäli osaat, kannattaa vaihtaa kuvatiedoston nimeksi sinun oma nimesi. Näin avustajaroolittaja löytää kuvasi helposti uudelleen tietokoneeltaan avattuaan kuvasi kerran. Usein avustajaroolittajan tietokoneen Ladatut Kuvat –kansio on täynnä kuvia joiden nimessä on joko sana 'kuva' tai 'IMG_' +4 numeroa eli lyhenne sanasta image eli kuva, jolla moni digitaalikamera nimeää otetut kuvat. Tällaisessa sumussa identtisen kuuloisia kuvia et tule erottumaan joukosta tai välttämättä edes löytymään.

Voit myös tehdä avustajahakemuksen itse tietokoneella esimerkiksi tekstitiedostoon johon lisäät kuvasi. Pyri pitämään tällainenkin hakemus kuitenkin lyhyenä, korkeintaan kaksi A4-sivua. Tiedostomuotona pdf on kaikkein yleispätevin ja helposti kaikilla tietokoneilla aukeava. Hakemus kannattaa nimetä omalla nimelläsi.

Vaikka roolittaja olisi sinulle tuttu toisesta produktioista, noudathan silti annettuja ohjeita avustajahakuilmoituksessa. Roolittaja tekee usein työtään eri tuotantoyhtiöissä käyttäen projektikohtaisesti tuotantoyhtiön sähköpostia hakemusten vastaanottoon. Jos olet siis kerran laittanut samalle roolittajalle hakemuksesi, tuo hakemus on todennäköisesti roolittajan silloisen

projektin sähköpostissa. Jokaiseen tuotantoon johon haluat mukaan, on laitettava uusi hakemus. Roolittaja saattaa muistaa kasvosi ja nimesi sekä yhteystiedot saattavat olla edelleen olemassa esimerkiksi tietokoneella vanhoilla listoilla, mutta hakemus koostuu usein paljon muustakin, kuten tuoreesta valokuvasta sekä päivitetystä tiedoista.

Kun olet lähettänyt hakemuksesi, kannattaa ottaa odottelu-aika rennosti. Valituksi tulemisen nopeudella ei ole mitään tekemistä sen kanssa, että miten hyvänä avustajana tai ihmisenä Sinua pidetään. Valintaan kun vaikuttaa niin moni asia, että jos ei pääse hakemaansa elokuvaan, ei sitä kannata ottaa henkilökohtaisesti. Myös roolittajan tai muun tuotannossa työskentelevän henkilön jatkuva pommittaminen ”Miksei minua ole vielä valittu?” -kysymyksillä kantaa hyvin harvoin hedelmää. Asiasta jankkaamisella ikävään sävyyn voi tuhota mahdollisuutensa päästä mukaan, mutta ystävällisesti kysymystä toistaenkaan ei paikkaa ansaita. Hyvä, todenmukainen ja ytimekäs hakemus on paras tapa päästä mukaan!

Avustajan kannattaa myös joskus miettiä millaisessa asemassa roolittaja on. Roolittaja on tosielämässä ihan tavallinen, työtään tekevä ihminen, joka voi myös tehdä virheitä ja tarvitsee unta välttääkseen nuo virheet. Roolittaja ei varmasti ilkeämielisyyttään ole jättänyt vastaamatta sähköpostiisi jonka lähetit! Toivon mukaan tämä kirjallinen opinnäytetyöni avartaa avustajille sitä millainen tuo asema on, ja helpottaa ymmärtämään miksi vastailussa kestää tai miksi ei ehkä päässyt mukaan.

Kuvauspaikalla odottelua tulee varmasti olemaan ja siihen kannattaa aina varautua etukäteen. Roolittaja, tai kukaan muukaan ei voi tietää sen määrää etukäteen. Odotteluun on varmasti hyvä syy, joten asialla kuvausryhmän piikittely tai siitä jatkuva vitsailu ei paranna kenenkään mielialaa. Kuvauksissa kaikki odottavat vuorollaan, myös työryhmä sekä näyttelijät. Odottelun aikana voi lukea kirjaa tai lehteä tai selata vaikka Internetiä tabletillaan sekä keskustella muiden avustajien kanssa. Moni jopa pitää erityisesti tästä osasta avustajana toimimista!

7.0 LYHYESTI VINKKEJÄ AVUSTAJAROLITTAJALLE

Esituotannossa kannattaa muistaa pyytää itselleen tuotannon puolesta oma tuotantoyhtiön sähköposti. Ethän halua saada tuhat avustajahakemusta kuvaliitteineen omaan henkilökohtaiseen sähköpostiisi. Myös erillinen avustajapuhelin sekä liittymä kannattaa hankkia. Enemmän

avustajaroolitusta tekeväälle saattaa olla jopa fiksua hankkia oma toinen liittymä ja puhelin, jonka käytöstä sitten laskuttaa tuotantoyhtiötä.

Panosta avustajahakuilmoitukseen! Mikäli ilmoituksesi on vajaavainen, voit odottaa sen mukaisia hakemuksia. Työaika, ja erityisesti palkallista työaika on aina liian vähän, joten säästäthän itseltäsi lisätietojen kalasteluun kuluvan ajan ja vaivan ja teet hakuilmoituksen heti kunnolla.

Muista käyttäytyä ystävällisesti. Mieluummin liian ystävällisesti kuin liian vähän. Olen joskus kuvaillut osaa roolittajan sekä avustajaohjaajan (2.apulaisohjaaja tai 3.apulaisohjaaja) työtä hieman asiakaspalvelutyön kaltaiseksi. Usein tavoite on luoda omalta osin toiselle ihmiselle mahdollisimman miellyttävä kokemus, mutta samalla olla ripeä ja edustaa hyvin yhtiötä jolla on töissä. Vaikka avustajat eivät välttämättä tule muistamaan Sinun nimeäsi, vaan ehkä tuotantoyhtiön tai tuotannon nimen, niin ethän halua luoda huonoa mainetta millekään näistä kolmesta! Myöskin, haluathan tehdä työsi hyvin?

Hanki hyvä tietokone, muistitilaa sekä opettele käyttämään Dropboxia tai muuta pilvipalvelua. Dropbox on oiva tapa jakaa valittujen avustajien valokuvat sekä kokotiedot esimerkiksi puvustus- ja maskeerausosastoille, ja pitää valituista avustajista ajankohtaista varmuuskopiota.

Roolittajan on hyvä toisinaan miettiä avustajankin asemaa: niin sanottu siviilihenkilö, joka voisi järjestää itselleen vapaata työstä tai muuten vain tulla kuvauspaikalle ja totella annettuja ohjeita, ehkä tehden yhden tunnin työpäivän, ehkä 16 tunnin. Osittain juuri tästä avustajien vapaaehtoisuuden luonteesta johtuen, osa meistä roolittajista päätyy olemaan töissä ympäri vuorokauden.

Avustajien sähköposteihin ja puheluihin vastaaminen nopeasti voi olla valttia, mutta unen merkitystä ei saa unohtaa! Unen puute saattaa johtaa muun muassa artikuloinnin epäselvyyteen sekä keskittymiskyvyn ja muistin heikkenemiseen. Jos avustajapuhelin soi kello 03:00 yöllä, ei siihen kannata vastata vaan pitää pää tyynyssä.

Erityisesti jos roolittajalla on osa työstä tehtävänä myös kuvauspaikalla esimerkiksi 2.apulaisohjaajana on mahdollista että työ on hyvin stressaavaa. Stressinlievityskeinoja kannattaakin miettiä jo ennen kuin stressi iskee kunnolla. Stressinlievitykseen voi kokeilla

esimerkiksi urheilua lenkkeilyyn tai kuntosalin muodossa, palapelin kokoamista, erilaisia konsolipelejä tai hierontaa menemistä.

Varmistaminen kannattaa. Avustajien asioihin liittyvien osastojen kanssa on hyvä tarkistaa tietyt asiat ennen kuvauksia. Järjestysosastolta voi joskus olla hyvä tarkistaa kuvauspaikan luonne ja avustajien taukotila, mikäli avustajina saattaisi olla henkilöitä, joilla omilla jaloilla liikkuminen on haastavaa tai mahdonta. Puvustusosaston ja maskeerausosaston kanssa ulkonäöstä kannattaa aina keskustella sen sijaan, että ajattelisi heidän varmasti ilmoittavan kyllä jos on jotain erityistä huomioitavaa.

Toiveet avustajien määristä ja ulkonäöstä sekä koosta saattavat vaihtua kuvausten ollessa käynnissä, ja joskus muutostieto saatetaan kertoa sinulle melko epäselvästi tai lyhyellä varoitusajalla. Pyri olemaan aina valppaana, jotta muistat ja pystyt reagoimaan muutoksiin. Kun saat muutostoiveen, jonka tiedät olevan syystä tai toisesta mahdoton, ilmoita siitä heti! Avustajamuutos ei välttämättä koske vain roolittajan työtä, vaan myös muita osastoja. Esimerkiksi jos historiallisessa elokuvassa on kohtausta jossa näyttelijän ohi kulkee kadulla viisi aatelismiestä, mutta avustajat muutetaan aatelinnaiseksi, vaikuttaa tämä suoraan puvustukseen ja maskeeraukseen. On myös hyvä varmistaa muille osastoille muutokset avustajissa.

Mikäli avustajat puetaan tuotannon puolesta roolivaatteisiin, hanki avustajapuvustuksen vaatteiden koot itsellesi tietoon niin pian kuin mahdollista! Myös roolittajan on hyvä ymmärtää ja opetella vaatekoot niin kirjainkoossa (XS, S, M, L..jne), kuin miesten että naisten numeroko'issa.

Joskus palautetta omasta työstä saattaa kiireen keskellä saada vain kun tekee virheen. Harvalla on aikaa pysähtyä kiittelemään kuin vasta karonkassa, ja pahoittelutkin tulevat usein vasta jälkeinpäin. Elokuvan kuvaukset ovat monelle usein haastavaa aikaa. Iloinen hymy ja peukalo pystyyn ovat nopeaa hyvää palautetta. Omalla hyvällä asenteellaan voi panostaa työilmapiiriin laatuun!

8.0 LÄHDELUETTELO

1. Pienihäkkinen, Piia: Piia Pienihäkkisen opinnäytetyö ”Apulaisohjaaja –Kuka, mitä, miksi?”, 2009, sivu 28. Luettu:
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10396/Pienihäkkinen.Piia.pdf?sequence=1>
2. Velling, Johanna: Johanna Vellingin opinnäytetyö ”Johdatus apulaisohjaajan työhön suomalaisessa fiktio tuotannossa”, 2008, sivu 36. Luettu:
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10471/Velling.Johanna.pdf?sequence=2>
3. Elävien kirjoihin- elokuvahanke vauhdissa -artikkeli, luettu: 27.4.2014
<http://www.crime.fi/2012/01/kilvelle-savonia-palkinto/>
4. English Dictionary, luettu: 24.9.2013
<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/crowd-scene>
5. <http://pcwrede.com/blog/crowd-scenes/> (luettu: 26.9.13)
6. <http://www.inflatablecrowd.com/default/Home.html> (luettu: 26.9.13)
7. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Henkilörekisteri>
8. http://www.inflatablecrowd.com/default/Feature_Films.html (luettu: 26.9.13)
9. <http://www.imdb.com/name/nm3810943/> (luettu: 26.9.13)
10. <http://www.leffatykki.com/artikkelit/409105> (luettu: 26.9.13)
11. <http://www.sonypicturesmuseum.com/library/title/gandhi> (luettu: 26.9.13)
12. <http://www.bafta.org/heritage/features/gandhi-25-years-on,199,BA.html> (luettu: 26.9.13)
13. <http://www.fast-rewind.com/gandhi.htm> (luettu: 26.9.13)
14. <http://www.virginmedia.com/movies/features/record-breakers.php?page=10> (luettu: 26.9.13)
15. <http://www.theguardian.com/film/2011/feb/10/street-casting-joe-cornish-civic-life> (luettu: 30.09.13)
16. Roskisprinssi casting: <http://vimeo.com/22283141> (katsottu: 30.09.13)
17. Internet Movie Database, Pihla Maalismaa: <http://finnish.imdb.com/name/nm3848608/> (luettu: 30.09.13)
18. Vainio, Tero: Leffätähti ja abiturienti, Kaleva -lehti, 12.03.2010 :

<http://www.kaleva.fi/peto/leffatahti-ja-abiturientti/161880/> (luettu: 30.09.13)

19. Elokuva-avustajat ja esim. Elokuva/TV-avustajat yms ovat ryhmiä Facebookissa jossa eri tuotantoyhtiöiden tahot usein julkaisevat avustajahakuilmoituksiaan.

20. Ennakkopidätyksestä asiaa: [http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Verokortti/Ennakkopidatyksen_toimittaminen\(12222\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Verokortti/Ennakkopidatyksen_toimittaminen(12222))

21. Hedström, Klaus: Näillä mennään - elokuvaihmiset kertovat, sivu 90/204, 2014, Plankton Zoo Oy

22. Video 4. Quantum of Solace: <http://grolschfilmworks.com/ca/features/the-worst-extras-ever>

KUVIEN LÄHTEET:

Kuva I: Jonna Vainio, kuvakaappaus tiedostosta

Kuva II: <http://www.inflatablecrowd.com/default/Images.html#1>